

OLIV TA'LIMNI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Andijon Davlat Chet Tillari Instituti
Roman-german, slavyan tillari fakulteti,
Teshaboyev Akramjon Yuldashevich
pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekiston oliy ta'lim tizimining boshqaruviga oid zamonaviy muammolarni aniqlash va ularning yechimlariga qaratilgan takliflarni ishlab chiqishga bag'ishlangan. Tadqiqot davomida moliyaviy resurslarning yetishmasligi, ta'lim sifatining pastligi, raqamli infratuzilmaning rivojlanmaganligi kabi muammolar ko'rib chiqildi. Xorijiy tajribalarni tahlil qilish asosida muammolarni bartaraf etish uchun innovatsion boshqaruv yondashuvlari va raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari O'zbekiston oliy ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar. Oliy ta'lim, boshqaruv, moliyaviy resurslar, ta'lim sifati, raqamli texnologiyalar, xalqaro tajriba, innovatsion yondashuvlar.

Bugungi kunda oliy ta'lim sohasi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omil bo'lib, zamonaviy bilim va texnologiyalarning asosi hisoblanadi. Ammo globallashuv, texnologik yangiliklar va iqtisodiy o'zgarishlar fonida oliy ta'lim tizimining boshqaruvida ko'plab muammolar yuzaga kelmoqda. Ta'lim sifatini oshirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, raqamli texnologiyalarni joriy etish va kadrlarni tayyorlash tizimini modernizatsiya qilish zamonaviy boshqaruv oldidagi dolzarb masalalardan biridir.

Oliy ta'limni boshqarishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi nafaqat milliy ta'lim tizimining barqarorligini, balki xalqaro reytinglardagi mavqeini ham belgilaydi. Shu sababli, ta'lim boshqaruvining samaradorligini oshirish maqsadida ilg'or xorijiy tajribalar va zamonaviy innovatsion yondashuvlarni joriy etish zaruriyati yuzaga kelmoqda.

Ushbu maqola oliy ta'limni boshqarishda uchrayotgan zamonaviy muammolarni aniqlash va ularning yechimlariga yo'naltirilgan takliflarni ishlab

chiqishga qaratilgan. Tadqiqot doirasida asosiy e'tibor ta'lim sifatini oshirishga to'sqinlik qiluvchi omillarni aniqlash, innovatsion boshqaruv texnologiyalarini qo'llashning ahamiyatini tahlil qilish va strategik qarorlar qabul qilishda global tendensiyalarning rolini o'rganishga qaratildi.

USULLAR

Mazkur tadqiqotda oliy ta'lim boshqaruvida zamonaviy muammolarni aniqlash va yechim takliflarini ishlab chiqish uchun turli xil tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy metodologiyasi quyidagi yondashuvlardan iborat bo'ldi:

Tahlil usuli: Oliy ta'lim tizimining mavjud boshqaruv modellarini o'rganish va ular orasidagi farqlarni aniqlash uchun ilmiy maqolalar, hisobotlar va xalqaro tashkilotlarning tavsiyalari tahlil qilindi.

So'rovnoma usuli: O'zbekistonning oliy ta'lim muassasalari rahbarlari, o'qituvchilari va talabalari o'rtasida so'rovnomalar o'tkazilib, boshqaruvga doir mavjud muammolar va ularning yechimlariga oid qarashlar o'rganildi.

Statistik tahlil: Davlat va xalqaro tashkilotlarning ma'lumotlari asosida oliy ta'lim sifati va boshqaruvi bilan bog'liq statistik ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Bu ko'rsatkichlar boshqaruvdagi muammolarni aniqlashda va ularni yechish yo'llarini belgilashda asosiy vosita bo'ldi.

Qiyosiy yondashuv: Xitoy, AQSh, Germaniya va Janubiy Koreya kabi ilg'or davlatlarning oliy ta'lim boshqaruvi tajribasi o'rganildi. Bu tajribalar milliy ta'lim tizimiga moslashtirish uchun tahlil qilindi.

Ma'lumot manbalari. Tadqiqotda asosiy ma'lumot manbalari sifatida xalqaro tashkilotlar, jumladan, UNESCO, OECD va Jahon Bankining ta'lim bo'yicha hisobotlari, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi va Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining statistik ma'lumotlari va tahlillari foydalanildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari oliy ta'lim tizimi boshqaruvida uchrayotgan asosiy muammolarni aniqlash va ularning sabablarini tahlil qilishga imkon berdi. Shuningdek, yangi texnologiyalar va boshqaruv yondashuvlarining ta'lim jarayoniga ta'siri ko'rib chiqildi.

Oliy ta'lim boshqaruvida mavjud asosiy muammolar.

Moliyaviy resurslarning yetishmasligi: Ta'lim muassasalarini rivojlantirish uchun zarur mablag'larning cheklangani va davlat byudjeti bilan bog'liq qiyinchiliklar ko'p kuzatilmoqda.

Ta'lim sifatining nomuvofiqligi: Ayrim oliy o'quv yurtlari talabalarning mehnat bozoridagi talablariga mos bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlay olmayapti.

Raqamli infratuzilmaning sust rivojlanishi: Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning keng joriy qilinmagani o'quv jarayonining samaradorligini cheklab qo'yimoqda.

Kadrlar tanqisligi va malaka oshirish muammolari: O'qituvchilarning bilim darajasi va malakasini doimiy ravishda oshirish bo'yicha samarali tizimlarning yo'qligi.

Xalqaro hamkorlikning sustligi: Ayrim oliy ta'lim muassasalarida xorijiy universitetlar bilan aloqalar cheklangan.

Muammolarni tahlil qilish va ularning sabablarini ko'rsatish

Moliyaviy cheklovlar davlat byudjeti imkoniyatlarining cheklanganligi va xususiy sektor ishtirokining sustligi bilan izohlanadi.

Ta'lim sifatining pastligi o'quv dasturlarining zamonaviy talablarga mos ravishda yangilanmasligi, amaliy mashg'ulotlarning yetarlicha bo'lmasligi bilan bog'liq.

Raqamli infratuzilmaning rivojlanmaganligi asosiy sabablaridan biri moliyaviy resurslarning yetishmasligi va texnologik innovatsiyalarni joriy etish bo'yicha malakali mutaxassislarning yo'qligidir.

Kadrlar tanqisligi o'qituvchilar uchun xalqaro malaka oshirish dasturlariga kirish imkoniyatlarining cheklanganligidan kelib chiqadi.

Xalqaro hamkorlikning rivojlanmagani esa oliy ta'lim tizimining globallashuv jarayonlariga sust integratsiyasi natijasidir.

Yangi texnologiyalar yoki boshqaruv yondashuvlarining natijalari.

Raqamli platformalarni joriy etish: Onlayn ta'lim platformalarining joriy qilinishi ta'lim jarayonini ancha osonlashtirib, talabalarning o'quv resurslariga kirish imkoniyatlarini kengaytirdi.

O'quv jarayonini avtomatlashtirish: O'quv dasturlarini boshqarishda ma'lumotlarni qayta ishlashning avtomatlashtirilgan tizimlari samaradorlikni oshirdi.

Innovatsion yondashuvlar: Xitoy va Janubiy Koreya tajribasi asosida rivojlantirilgan boshqaruv tizimlari ta'lim sifatining yaxshilanishiga xizmat qilmoqda.

Xalqaro reytinglarga integratsiya: Jahon miqyosidagi reytinglarga kirish bo'yicha ko'rilgan chora-tadbirlar ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirdi.

MUNOZARA.

Natijalarni taqqoslash: Xorijiy tajriba bilan solishtirish. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston oliy ta'lim tizimi xalqaro tajriba bilan solishtirilganda bir qator imkoniyat va cheklovlarga ega. Masalan, **Janubiy Koreya** va **Xitoy** oliy ta'lim boshqaruvida raqamli texnologiyalarga asoslangan boshqaruv tizimlarini muvaffaqiyatli joriy etgan. Ushbu mamlakatlar tajribasi innovatsiyalarni rag'batlantirish va talabalarga zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini taqdim etishda namuna bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, **AQSh** va **Germaniya** ta'lim tizimlarida xalqaro hamkorlik va grant dasturlariga keng e'tibor qaratilishi ta'lim sifatining doimiy yaxshilanishiga olib kelmoqda. O'zbekistonda esa bu yo'nalishdagi ishlanmalar hali yetarli darajada rivojlanmagan bo'lib, xalqaro tajriba o'zlashtirilishi lozim.

Muammolarni bartaraf etish yo'llari va takliflar.

Moliyaviy masalalarni hal qilish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish zarur. Xususiy sektorni ta'lim tizimiga jalb qilish orqali universitetlarning moliyaviy barqarorligi ta'minlanishi mumkin. **Ta'lim sifatini oshirish** uchun o'quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish va zamonaviy kasbiy tayyorgarlik markazlarini tashkil etish taklif etiladi. **Raqamli infratuzilmani**

rivojlantirish uchun oliy o‘quv yurtlarida IT mutaxassislarini tayyorlash va ularga grant dasturlari orqali qo‘shimcha imkoniyatlar yaratish lozim. **Kadrlar malakasini oshirish** uchun xalqaro trening va sertifikatlashtirish dasturlariga keng yo‘l ochilishi talab etiladi. Bu o‘qituvchilarning global tendensiyalarga mos bilimlarga ega bo‘lishini ta‘minlaydi. **Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish** maqsadida xorijiy universitetlar bilan qo‘shma dasturlar va tadqiqot loyihalarini amalga oshirish zarur.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati. Mazkur tadqiqot oliy ta‘limni boshqarishda zamonaviy yondashuvlarni qo‘llash orqali milliy ta‘lim tizimini takomillashtirishga yordam beradi. Xususan:

Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish.

Ta‘lim sifatini oshirish bo‘yicha strategik qarorlarni qabul qilishda foydali ma‘lumotlarni taqdim etish.

Xalqaro tajribalarni tahlil qilish orqali milliy ta‘lim tizimiga innovatsiyalarni moslashtirish.

Tadqiqot natijalari O‘zbekiston oliy ta‘lim tizimi uchun uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda amaliy asos sifatida xizmat qilishi mumkin.

XULOSA

O‘zbekiston oliy ta‘lim tizimi boshqaruvida duch kelinayotgan muammolarni o‘rganish natijasida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi:

O‘rganilgan muammolarning umumiy tavsifi va yechim takliflari

1. **Moliyaviy cheklovlar** oliy ta‘lim muassasalarining rivojlanishiga jiddiy to‘siq bo‘lib qolmoqda. Ushbu masalani hal qilish uchun davlat-xususiy sheriklik mexanizmini rivojlantirish va grant dasturlaridan samarali foydalanish zarur.
2. **Ta‘lim sifatining pastligi** o‘quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirishni talab etadi. Innovatsion o‘quv usullarini joriy qilish va amaliy mashg‘ulotlarga e‘tibor qaratish muhim ahamiyatga ega.

3. **Raqamli infratuzilmaning rivojlanmaganligi** ta'lim jarayonining samaradorligini cheklaydi. Universitetlarda raqamli texnologiyalarni joriy etish va IT mutaxassislarni tayyorlash dolzarbdir.
4. **Malakali kadrlar yetishmasligi** o'qituvchilar uchun doimiy malaka oshirish dasturlarini tashkil etish orqali bartaraf etilishi mumkin. Xalqaro tajriba va treninglar bu borada muhim o'rin tutadi.
5. **Xalqaro hamkorlikning sust rivojlanishi** universitetlarning global ilmiy hamjamiyatda ishtirokini kuchaytirishni talab etadi. Xorijiy ta'lim muassasalari bilan qo'shma dasturlar va loyihalar amalga oshirilishi lozim.

Tadqiqotning kelgusidagi istiqbollari.

Mazkur tadqiqot oliy ta'lim boshqaruvida mavjud muammolarni o'rganish va ularning samarali yechimlarini taklif etishda dastlabki bosqich sifatida xizmat qiladi.

Kelgusida:

- O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga xorijiy tajribani moslashtirish bo'yicha batafsil tadqiqotlar olib borish;
- Innovatsion boshqaruv texnologiyalarining milliy ta'lim tizimida qo'llanilish samaradorligini baholash;
- Ta'lim jarayonida raqamli platformalar va sun'iy intellekt imkoniyatlarini kengaytirishga oid tadqiqotlar amalga oshirish rejalashtirilgan.

Ushbu xulosalar oliy ta'lim boshqaruvini modernizatsiya qilish bo'yicha strategik qarorlar qabul qilishda foydali bo'lishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. "Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives." 2017.
2. OECD. "Trends Shaping Education 2022." Paris: OECD Publishing, 2022.

3. Jahon Banki. "Higher Education in Developing Countries: Peril and Promise." 2020.

4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. "2023-yil oliy ta'lim rivojlanish strategiyasi bo'yicha hisobot." Toshkent, 2023.

5. Xitoyning Oliy ta'lim innovatsiyalari bo'yicha davlat kengashi. "Raqamli transformatsiya tajribasi." Pekin, 2021.

6. Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. "Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution." UNESCO, 2009.

7. Germaniya Oliy Ta'lim Vazirligi. "Ta'lim boshqaruvida xalqaro hamkorlikning roli." Berlin, 2022.